

Nikogaršnji otrok Ničije dete 13+

pedagoško gradivo

avtor Ambrož Pivk

kazalo

uvodna beseda	3
o filmu	3
filmografski podatki.....	3
o avtorju	4
vsebina	5
recenzije filma	8
izhodišča za pogovor o filmu	9
prijateljstvo	9
izobčenost in diskriminacija	10

divji otroci.....	11
avtorski pristop	12
dodatne dejavnosti.....	13

Kinodvor dovoljuje in spodbuja nadaljnjo uporabo gradiva v filmsko-vzgojne namene. Veseli bomo vaših odzivov, poročil o uporabi, konkretnih učnih priprav na film, predlogov in pripomb. Gradivo je oblikovano kot pomoč staršem ali strokovnim delavcem v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Za vse druge uporabe nam pošljite pisno prošnjo na kinobalon@kinodvor.org.

Kolofon | **Nikogaršnji otrok** • Gradivo za učitelje in starše Kinobalon • Avtor: Ambrož Pivk
• Uredila: Barbara Kelbl • Jezikovni pregled: Mojca Hudolin • Slikovno gradivo: FIVIA -
Vojnik / arhiv Kinodvora • Izdal v elektronski obliki: Javni zavod Kinodvor, 2015

uvodna beseda

Film **Nikogaršnji otrok** temelji na resničnih dogodkih in pripoveduje zgodbo dečka, ki ga najdejo v gozdu, kjer je očitno preživel večji del svojega otroštva, saj se obnaša kot volk. Poimenujejo ga Haris in ga pošljejo v sirotišnico v Beograd, kjer se začne razvijati kot človek in spoznavati vrednote, med katerimi ga najbolj zaznamuje prijateljstvo. Po nekaj letih v Beogradu pa ga usodno zaznamuje naključno dodeljeno ime, saj se začne razpad Jugoslavije in z njim vojna.

Celovečerni prvenec srbskega režiserja Vuka Ršumovića je premiero doživel na Beneškem filmskem festivalu 2014 in požel odlične ocene kritikov. V pedagoškem gradivu predstavljamo osnovne podatke o filmu in podrobno vsebino, izpostavljena pa so tudi izhodišča za pogovor o temah, ki se jih film loteva, npr. prijateljstvo in njegov pomen ter diskriminacija v kontekstu filma in dandanes.

o filmu

filmografski podatki

slovenski naslov **Nikogaršnji otrok**

izvirni naslov **Ničije dete**

država produkcije Srbija / Hrvaška

leto produkcije 2014

tehnični podatki DCP, barvni, celovečerni igrani film, 95 minut

jezik v srbščini s slovenskimi podnapisi

režija Vuk Ršumović

scenarij Vuk Ršumović

montaža Mirko Bojović

fotografija Damjan Radovanović

glasba Jure Ferina, Pavao Miholjević

producent Miroslav Mogorović

igrajo Denis Murić (Pučke), Pavle Čemerikić (Žika), Isidora Janković (Alisa), Miloš Timotijević (Ilke)

distribucija Fivia – Vojnik

festivali in nagrade

Nikogaršnji otrok je premiero doživel na Beneškem filmskem festivalu 2014 v sekciji Mednarodni teden kritikov. V okviru te sekcije je prejel nagrado za najboljši scenarij ter nagrado občinstva, nato pa še nagrado FIPRESCI za najboljši film zunaj glavne tekmovalne sekcije festivala. Kasneje je prejel nagrade še na festivalih v Abu Dhabiju, Kairu, Palm Springsu in Wiesbadnu ter bil predvajan še na mnogih drugih, vključno z Ljubljanskim mednarodnim filmskim festivalom (LIFFe).

o avtorju

Film je celovečerni prvenec srbskega režiserja Vuka Ršumovića. Ršumović se je rodil leta 1975 v Beogradu, kjer je tudi diplomiral iz analitične psihologije in scenaristike. Poleg režije dela tudi kot scenarist in dramaturg, leta 2007 pa je ustanovil produkcijsko družbo BaBoon Production.

Intervju z avtorjem filma si lahko preberete tudi na tej spletni strani:

<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1228886>

vsebina

Pozimi leta 1988 lovci v gozdovih Bosne in Hercegovine med lovom na volkove naletijo na dečka, ki se premika in renči kot divja žival. Ko ga ukrotijo, ga naložijo v kombi skupaj z mrtvim volkom ter ga odpeljejo v mesto Travnik. Dečka umijejo, mu postrizejo nohte in ostrizejo lase. Uradniki mu izdajo rojstni list, na katerem ga poimenujejo Haris Pućurica – muslimansko ime, ki ga bo zaznamovalo šele leta kasneje. Nato ga z vlakom odpeljejo v Beograd.

Že ob prihodu v sirotišnico ostali otroci dečka, ki ne zna hoditi in renči kot žival, opazujejo z zanimanjem in odporom. Strokovnjaki Harisa najprej pregledajo, pri čemer ugotovijo, da so njegove človeške funkcije zelo slabo razvite. V sirotišnici ga zaprejo v sobo, kjer se prestrašen skriva pod posteljo. Hrano, ki mu jo na pladnju postavijo na tla, najprej prevrne in nato poje stal. Skozi okno ga nadlegujejo vrstniki, ki se oglašajo kot volkovi. Ko se poškoduje pri poskusu skoka skozi steklo, mu okno zagradijo z deskami. Prva oseba, ki se mu posveti, je skrbnik Ilke, ki mu poskuša obuti čevlje, čemur se Haris upira. Ko mu končno uspe, ga kljub Harisovemu odporu vztrajno poskuša naučiti hoje in Haris postopoma zares shodi, čeprav se še vedno raje zateka v sključen položaj.

Na hodniku se na Harisa ponovno spravijo vrstniki, zanj pa se postavi nekoliko starejši deček Žika, ki svojim prijateljem ne pusti, da bi ga napadli. Žika vzbudi Harisovo pozornost in z njim vzpostavi stik tako, da mu pokaže frnikolo, ki si jo Haris navdušeno ogleduje. S tem se začne odnos, ki je bistven za Harisov razvoj. Skupaj prideta v jedilnico, kjer Haris še ni bil. Žika mu pomaga s prehranjevanjem, ostali pa se umaknejo in nemo opazujejo. Žika se nato preseli v sobo k Harisu ter mu začne kazati različne predmete. Položaj se zaostri, ko Haris prime fotografijo Žike z očetom in mu je noče vrniti. Pride do pretepa, med katerim Haris fotografijo strga.

Ko ponoči dežuje, je Haris nemiren in Žika ga pelje na dvorišče. Haris uživa ob igri v dežju, dokler se mu ne približa pes, na katerega začne renčati, vendar se kmalu umiri. Prvič se postavi tudi v vlogo Žikovega zaščitnika, ko se fantje spravijo nanj, ker se druži z »nenavadnim« dečkom. Zaradi napada na zasmehovalce pa Harisa označijo za nevarnega in Ilke ga hoče odpeljati iz sirotišnice. Žika mu dokaže, da Haris razume ljudi: naroči mu, naj prižge luč, kar Haris tudi stori. Posledično Harisa začnejo učiti razumevanja jezika.

Na dvorišču se Harisu in Žiki približa Alisa, ki Žiko prosi za vžigalnik. Ko ji Žika nerodno prižge cigareto, ga Alisa povabi na nočni izlet v mesto ter reče, da gre lahko zraven tudi Haris, ki zvečer tako prvič po prihodu zapusti sirotišnico. V mestu obišejejo zabaviščni park. Žika in Alisa nabirata denar tako, da mimoidočim predstavita Harisa, na poti nazaj pa se začneta poljubljati. Njihovo prijateljstvo postaja vse tesnejše in pristnejše. Nenadoma, tako kot se je začelo, pa se tudi konča, ko Žiko pride iskat oče. Ilke mu odsvetuje odhod, saj se ne bo mogel vrniti, Haris ne razume, kaj se dogaja, in Alisa se razjezi, a Žika vseeno odide. Že dolgo si je namreč želel živeti z očetom.

Po Žikovem odhodu Haris ostane osamljen, zapostavljen in brezvoljen. Ilke ga poskuša socializirati, a Harisa zanima le frnikola, ki jo je Žika pustil za sabo. Ko mu jo vrstniki vzamejo, Haris prvič spregovori: »Daj!« S tem se začne njegovo vključevanje v družbo, saj ga vrstniki počasi začnejo sprejemati, z mlajšimi začne hoditi v šolo in postane pionir. Zdi se, da Haris počasi postaja čisto običajen deček. Nekega dne pa se v sirotišnico vrne Žika. Haris ga sprejme zamerljivo, Ilke pa mu razloži, da ga ne more vzeti nazaj. V naslednjih dneh Žika poseda na dvorišču, Haris pa se mu občasno pridruži. Nazadnje mu Ilke postavi posteljo v kleti, a Žike ni več na dvorišču. Ko se Haris vrne v svojo sobo, ga najde obešenega.

Leta 1991, po treh letih, gre Haris prvič sam iz sirotišnice, in sicer k čevljarju, ki mu pomaga pri delu, da bi se izučil za poklic. Začnejo ga privlačiti dekleta in z malo težavami se sam oblači. Nekega večera gre v bar, kjer ponovno sreča Aliso, ki tam dela kot plesalka. Tisto noč preživi v njenem stanovanju. Ko se na Balkanu začne vojna, v sirotišnico pripeljejo otroke begunce. Ko ti med podelitvijo spričeval slišijo Harisovo ime, izrazijo sovražnost in ga začnejo nadlegovati.

Haris kmalu prejme pismo – zahtevo po vrnitvi v Bosno in Hercegovino. Ilke ga zato odpelje k sebi domov, da bi ga zaščitil. Pred policijo se skriva, dokler ponovno ne obišče Alise in napade moškega, ki je z njo. Policija ga najprej odvede nazaj v sirotišnico, od koder ga z vlakom pošljejo v bosanski Travnik. Njegov prihod preseneti uslužbenko centra za socialno delo, ki Harisa namesti med ostale begunce. Haris zavetišče takoj zapusti, na poti pa ga poberejo muslimanski vojaki; ko jim pove svoje ime, ga označijo za svojega.

Tako Haris, ki ga opremijo, postane vojak. Na bojišču je prestrašen, a vseeno strelja na nasprotnike, dokler ne ubijejo sobojevnika, ki se mu je največ posvečal. Haris hoče steči na fronto proti nasprotnikom, a ga ostali zadržijo. Ponoči pobegne in se znova znajde v samotni divjini zasneženih gozdov. Veselje odkrije v spuščanju po zasneženem hribu, nato pa v daljavi zagleda volka, s čimer se film zaključí.

recenzije filma

»Čeprav ohlapno temelji na resničnem primeru, celovečerni prvenec srbskega scenarista in režiserja Vuka Ršumovića poteka kot politično usmerjena pripoved, ki vabi gledalce k razmisleku o omejitvah človeštva v časih vojne.«

- Stephen Dalton, *The Hollywood Reporter*

»Nivojski učinek vojnega kaosa na dečkovo stanje se začuti v uničujoče nejasnem zadnjem dejanju, ki zgodbe ne pripelje do konca.«

- Guy Lodge, *Variety*

»Narava in civilizacija se začneta mešati druga z drugo. In Haris predstavlja milijone otrok, ki so svoji usodi prepuščeni vsak dan, po vsem svetu.«

- Camillo de Marco, *Cineuropa*

»Vuk Ršumović z enostavnostjo, ki je krasila Truffautovega **Divjega otroka**, pokaže, da je civilizacija neuspeh, humanizem vojna, identiteta pa tveganje – ko dobiš identiteto, dobiš več, kot lahko neseš. Ko prevzameš identiteto, vedno prevzameš identiteto – in politiko – nekoga drugega. Identiteta ima genocidni presežek, ki pride s konceptom« ZA!.

- Marcel Štefančič, *Mladina*

»Zabeleženi primeri tako imenovanih divjih otrok niso tako zelo redki in v določeni meri so si njihove zgodbe podobne – vsi so prestali travmatične izkušnje (po večini so zaradi zlorab sami pobegnili v divjino ali pa so jih tam pustili skrbniki) in vsi so imeli podobne težave pri prilaganju na civilizacijo –, toda Harisova zgodba je zaradi vojnih okoliščin še posebej tragična. Ršumović je prepoznal njen potencial in iz precej obrabljene tematike posnel ganljiv in pretresljiv film z močnim protivojnim sporočilom, v katerem se odražajo najbolj plemenite, a tudi najbolj nizkotne značajske lastnosti naše vrste.«

- Klemen Černe, *Siol.net*

izhodišča za pogovor o filmu

prijateljstvo

Pomembna tema filma je prijateljstvo. Film veliko časa nameni odnosu med Harisom in Žiko, s čimer pokaže, kako pomembno je vrstniško povezovanje oz. prijateljstvo za razvoj človekovih socialnih veščin in njegovo osebno rast. Haris ravno zaradi Žikovega truda najbolj napreduje v razvoju, od razumevanja jezika pa do razumevanja koncepta prijateljstva, kar se izrazi v prizoru, v katerem Haris zaščiti Žiko pred pretepačem.

Vredno je razmisliti tudi o tem, koliko je kateremu izmed njiju to prijateljstvo pomenilo. Na prvi pogled vsekakor bolj Harisu, saj je bilo ključno za njegov razvoj, medtem ko Žika Harisa neposredno ni potreboval za preživetje. A ravno Žikova vrnitev v sirotišnico nakazuje, kako je vsak od njiju razumel ta odnos. Haris je brez Žike osamljen, a se postavi na lastne noge in v trenutku odločitve ravna odgovorno, saj se na ukaz vrne v sirotišnico, namesto da bi ostal z Žiko. Žikov samomor kmalu po tem dogodku pa bi lahko interpretirali kot neposreden odziv na Harisovo dejanje. Najprej ga je zavrnil oče, nato še prijatelj.

Zakaj menite, da se je Žika odločil, da bo Harisov prijatelj? Se vam zdi, da je bilo prijateljstvo enako pomembno za oba? Kako pomembni so za vas prijateljski odnosi? Je pomembno imeti večje število prijateljev ali zadostuje en sam pravi prijatelj? Bi lahko med svojimi prijatelji izbrali enega, ki je bil najpomembnejši za vašo osebno rast? Poskusite razmisliti, kaj vse ste se vi naučili v igri in druženju z vrstniki in kako so ti odnosi pripomogli k temu, kar ste.

izobčenost in diskriminacija

Nikogaršnji otrok je na prvi pogled res film o divjem dečku, znanem sociološkem fenomenu, a se zelo očitno metaforično ubada tudi s tematiko izključenosti iz družbe – izobčenosti. Haris v svojem prvem človeškem okolju ni tujec samo zato, ker se z ljudmi še ne zna sporazumevati, temveč predvsem zato, ker ga vrstniki v sirotišnici zavračajo. Ostre poglede mu namenijo že ob samem prihodu, ob prvi priložnosti pa se začne še verbalno in fizično nasilje. Njihov odnos se spremeni, ko jim Haris postaja vedno bolj podoben – prelomna sprememba je, ko prvič spregovori.

Kaj vse je lahko razlog za izključitev človeka iz družbe oz. njegovo zavračanje? Zakaj so bili vrstniki do Harisa sovražni že od samega začetka? Bi lahko njihov odnos do njega opredelili kot strah pred njim?

Ste se sami kdaj počutili izobčene in nezaželene? Ste vedeli, kaj je razlog za to? Je strpnost odvisna od starosti? So otroci in mladi bolj sprejemljivi do drugačnosti ali so odrasli načeloma strpnejši?

Izobčenost človeka zaradi predsodkov proti njegovi rasi, veroizpovedi, spolni usmerjenosti itd. je diskriminacija. Sem uvrščamo med drugim tudi rasizem in homofobijo, proti katerima se aktivisti borijo že desetletja. Film pa se ukvarja s podvrsto diskriminacije, ki je vedno aktualna – narodnostna diskriminacija. Ta tematika stopi v ospredje filma v drugi polovici, ko ob začetku vojn na Balkanu narodnost posameznika postane bistvenega pomena. Haris v sirotišnici doživi sovražnost s strani beguncev, ki ga označijo za muslimana in s tem svojega sovražnika, kasneje pa se mora še vrniti v Bosno in Hercegovino. Tudi režiser je svoj film pospremil z besedami: *»Za mojega junaka so ljudje – ljudje. Ne razume, da je nekdo musliman, Srb, Hrvat. Ni mu jasno, zakaj se ljudje pobijajo ... Zame je to – protivojna poanta. Navsezadnje o tem govori tudi njegova usoda. Dobil je naključno muslimansko ime, čeprav njegovo poreklo ni bilo znano. (...) Želel sem, da bi imela zgodba univerzalno razsežnost, da bi se lahko zgodila kjer koli, ne samo v Srbiji.«*

Kako bi Harisu pojasnili, zakaj ga ime razlikuje od ostalih vrstnikov? Kako bi mu razložili, da z njim ravnajo drugače, ker naj bi bil pripadnik drugega naroda, pa čeprav te pripadnosti ni nikoli čutil?

Naše sedanje okolje je strpnejše, kot je bila Jugoslavija v letih razpada, vendar narodnostna diskriminacija ni stvar preteklosti. Kakšen je odnos povprečnega Slovenca do priseljencev iz držav nekdanje Jugoslavije? Ali imamo do ljudi drugih narodnosti, drugih ras in drugih spolnih usmerjenosti enak odnos? Kako vse Slovenci diskriminiramo manjšine? Na katerem področju smo od osamosvojitve do danes najbolj napredovali?

divji otroci

Divji otroci so sociološki fenomen, ki sega stoletja nazaj. Najdemo jih v mitih, legendah in zgodbah, npr. dvojčka Romula in Rema, ki ju je vzgajala volkulja, in Tarzana, ki je odraščal z opicami. V filmskem svetu je najbolj znan film **Divji otrok** (*L'enfant sauvage*) Françoisa Truffauta iz leta 1970, v Kinodvoru pa smo si pred leti lahko ogledali tudi španski film **Med volkovi** (*Entrelobos*, Gerardo Olivares, 2010). Seveda pa poznamo tudi več resničnih primerov, od tistih slavnih in najbolj raziskanih do tistih, ki niso bili nikoli potrjeni. Na splošno gre za otroka, ki ga starši zanemarijo ali se mu odrečejo, nato pa otrok najde zavetje pri živalih in pogosto tudi prevzame njihove lastnosti, kot vidimo v filmu.

Poznate s pouka sociologije ali psihologije še kakšen primer divjega otroka? Kako bi na primeru filma opisali postopek razvijanja človeških lastnosti pri otroku, ki tega razvoja ni doživel pravočasno? Bi lahko Harisovo učenje človeškega obnašanja označili za zapoznelo in skrčeno različico normalnega odraščanja otroka? Menite, da bi Harisov razvoj lahko dosegel

stopnjo otrok z normalnim odraščanjem, če tega procesa ne bi zaustavila vojna? Bi lahko Harisovo odraščanje hkrati označili za prepozno zaradi življenja v divjini in prezgodnje zaradi bojevanja pri mladih letih?

avtorski pristop

Avtorski pristop k filmu je izrazito naturalističen. Vizualna podoba filma je precej temačna in groba, kar posebej poudarja fotografija v odtenkih zbledelih neživih barv; slika namenoma ni izpiljena. Zgodba je v večji meri osredotočena na Harisa in jo spoznavamo iz njegove perspektive, kar se morda zdi samoumevno, a ni povsem običajno pri filmih z neobičajnim glavnim likom. Spomnimo se npr. filma **Človek slon** (*The Elephant Man*) Davida Lyncha iz leta 1980, ki pripoveduje zgodbo pohabljenega moža s perspektive njegovega zdravnika.

Kako je vizualna podoba vplivala na vaše doživljanje filma? Menite, da bi imela zgodba, posneta na bolj živahen in ekstravaganten način, enak učinek na vas? Bi lahko zgodbo enako učinkovito predstavili iz perspektive kakšnega drugega lika? Če da, katerega?

dodatne dejavnosti

Oglejmo si še druge filme na to temo, npr. že omenjena **Divji otrok** Francoisa Truffauta in **Med volkovi** Gerarda Olivaresa.

Slednji je za ogled na voljo tudi v Kinodvoru (in drugih kinematografih v Art kino mreži), na spletni strani Kinodvora pa najdete tudi pedagoško gradivo o filmu

(<http://www.kinodvor.org/kinobalon/gradiva-za-ucitelje-in-starse/>) in knjižico za mlade iz Zbirke Kinobalon. Filma sta precej različna, a oba ponujata izhodišča za razgovor o temah divjih otrok, socializacije in primerjave filmskih del. Če boste po filmu nadaljevali z razpravo, lahko učenci ali dijaki na projekciji v Kinodvoru prejmejo tudi to knjižico oz. si jo ogledajo na spletu (<http://www.kinodvor.org/media/volkovi-web.pdf>).

